

În general expunerea e lipsită de exagerări și doar la sublinierea aspectelor eroice și a sfârșitului tragic al gepizilor se întâlnesc anumite accente afective. De asemenea, autorul ar fi trebuit să acorde o importanță mai redusă mențiunilor literare tîrzii despre gepizi, fără semnificație istorică. Apoi ar fi trebuit să se arate mai accentuat lipsa de temelie a ipotezei că secuii ar fi de origine gepidă. Autorul citează foarte pe scurt încercarea de a identifica unele elemente toponimice și onomastice de origine veche germanică în limba română, menționînd totodată caracterul ipotetic al acestei încercări.

Referitor la numele exact al gepizilor, H. Sevin presupune ca justă scrierea lui cu *b* și cu accentul pe prima silabă (Gébidén), iar numele țării cam artificios, Gebidia (Gebidei), pe baza analogiei cu Lombardia (Lombardei). Localizarea luptei de la Galtis lângă râul Auba între goți și gepizi, din a doua jumătate a secolului III, unde va fi „țara nimănu”, în nord-vestul Transilvaniei, pare convingătoare, spre deosebire de încercările mai vechi nereușite de a plasa locul acestei bătălii lângă Ugra (Galt), r. Rupea, lângă Olt. Ghidîndu-se după Diculescu, autorul presupune ocuparea Crișanei încă pe la anul 336, ca o urmare a înfrîngerii vandalilor de către goți. Este mai probabil însă fixarea plecării vandalilor din Crișana abia în jurul anului 400, ca urmare a înaintării hunilor. De aceea, probabil că nici tezaurul de la Șimleul Silvaniei, îngropat în jurul acestei date, n-au aparținut gepizilor, care abia în legătură cu venirea hunilor și plecarea vandalilor au început să pătrundă în acea regiune. Este regretabil că autorul citează Șimleul Silvaniei și celelalte localități cu descoperiri arheologice de pe teritoriul R.P.R. numai sub forma lor ungară. La interpretarea știrilor păstrate în scrierile gotului Iordanes și longobardului Paulus Diaconus, autorul subliniază, pe bună dreptate, caracterul pîrîntor, adeseori ostil, al informațiilor date de acești autori, aparținînd unor triburi care au trăit în dușmănie cu gepizii.

Autorul se ocupă și cu un aspect netratat în cartea lui Diculescu, și anume cu ecoul în cîntecale și poemele epocii, al luptei de eliberare a populațiilor asuprite de huni de lângă râul Nedao, și dă scurte indicații asupra limbii gepizilor. Citează etimologiile a 25 nume de persoane, dintre care 8 nume de regi care au stăpînit și asupra gepizilor de pe teritoriul țării noastre. Interesantă, chiar dacă nu concludentă, este explicarea cauzei care a determinat pe longobarzi și gepizi, în 549, să fugă unli de alții încă înaintea începutului bătăliei, și anume: o eclipsă de lună.

Lucrarea se bazează în primul rînd pe izvoarele literare, dar este completată cu rezultatele cercetărilor arheologice, în general bine interpretate și date. Privitor la materialele citate din Transilvania, trebuie amintit însă că fibulele de la Sarmizegetusa și Veșel, datînd probabil din prima jumătate a secolului VII, nu mai pot fi atribuite germanilor, iar cea din cimitirul avar de la Gîmbaș din jurul anului 700 cu siguranță nu le aparține. Cimitirele de la Veresmort și Bandu sînt germanice, fără să se poată stabili care dintre ele este gepid.

Autorul reconstituie cultura materială a gepizilor în primul rînd după descoperirile din cîmpia Tisei, atribuite de către arheologii unguri, gepizilor. Aceste obiecte arată o asemănare izbitoră cu inventarul așezării de la Morești, r. Tg.-Mureș, și a cimitirului ei din sec. VI. Dispunînd de analogiile de pe teritoriul R. P. Ungare, considerate acolo ca gepide, va trebui să admitem, pentru faza din sec. VI de la Morești, o esențială componentă culturală și etnică a gepizilor.

Această atribuire nu scade însă cu nimic importanța pe care o au celelalte faze de la Morești pentru epoca prefeudală din Transilvania în ansamblul ei. Din epoca părăsirii provinciei datează cimitirul cu mormintele de incinerare ale populației locale provincial romane, apoi complexul descoperit în anul 1955, care trebuie să fie pus în legătură cu slavii, datînd aproximativ din secolele IX-X; urmează marea așezare slavă sau slavo-română din sec. XI-XII, și în sfîrșit faza secolului XII, care se zisează pătrunderea ungarilor în această regiune. Astfel, așezarea de la Morești reprezintă întruchiparea arheologică a principalelor probleme legate de epoca prefeudală din Transilvania.

Materialele arheologice de factură germanică sau atribuite triburilor germanice pot să aibă, într-un sens deosebit, chiar opus decît credea C. C. Diculescu, importanța lor pentru problema formării poporului și limbii romîne. Prezența triburilor germanice pe teritoriul Transilvaniei în secolele III-VII este atestată din punct de vedere istoric. Prezența goților a putut dura circa 100—150 de ani, iar cea a gepizilor 200—250 de ani. Făcînd abstracție de provinciile Germania și Raetia, pretutindeni unde au trăit populații germanice în epoca migrațiilor, în Franța, Italia, Spania și Africa, ele n-au reușit să germanizeze populația locală și au constituit doar o minoritate stăpînitoare. Aceasta trebuie să fi fost și situația la noi pînă pe la mijlocul sec. al VII-lea.

Cultura materială atribuită triburilor germanice este relativ bine cunoscută și conturată. Urmează ca în acest interval de două-trei secole să se poată face separarea și delimitarea unui complex arheologic aparținînd populației locale.

Pentru sec. IV aplicarea acestei metode a excluderii a dat deja rezultate pozitive. Spre deosebire de cercul culturii Cerniahov-Sîntana de Mureș, s-au putut identifica mai multe elemente și categorii arheologice gotice, ca de pildă morminte de incinerare și monede sau monumente paleocreștine, care nu pot să fie atribuite decît populației băștinașe.

Pentru secolul VI cultura materială a gepizilor pare că oferă un punct de plecare prielnic pentru continuarea unor asemenea cercetări. Așezarea de la Morești și ceramica caracteristică pentru sec. VI au fost descoperite abia în 1951. Dacă se vor înmulți în cursul anilor localitățile în care se va descoperi această ceramică, dacă se va face precizarea trăsăturilor, ei specifice, precum și revizuirea materialelor din muzee, și se vor face recunoașteri pe teren, atunci va fi posibilă întocmirea unei hărți de răspîndire, prin care se va putea documenta prezența populației băștinașe în Transilvania. De-a lungul cursurilor principale ale râurilor sau acolo unde ceramica apare într-un complex cu obiecte de metal caracteristic germanice, ca fibule etc., o diferențiere precisă din punct de vedere etnic va fi dificilă, dar așezări mai mici și puțin semnificative în văi lăturalnice nu vor putea fi atribuite în totalitatea lor gepizilor. În felul acesta, un punct de plecare pentru identificarea arheologică a populației locale este analiza amănunțită a materialelor arheologice germane. Ignorarea culturii materiale a triburilor germanice de pe teritoriul țării noastre nu poate să aibă ca urmare decît imposibilitatea de a documenta în mod științific pe cale arheologică prezența populației băștinașe.

Această sugestie nu încearcă să reinvie într-o formă deghizată exagerările trecutului, ci urmărește punerea în valoare a unor materiale în felul cum ele sînt folosite și pe alte teritorii, de exemplu în Republica Populară Ungară sau în Republica Cehoslovacă. Din acest punct de vedere și cartea lui H. Sevin este o contribuție la elucidarea acestei epoci, chiar dacă ea se ocupă numai cu populația stăpînitoare a gepizilor și neglijează rolul populațiilor locale.

K. Horedt

8154

60

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911